

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.4.1>

УДК 35.08

О. І. Пархоменко-Куцевіл,

д. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

СУЧАСНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНОГО У СПРАВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

O. Parkhomenko-Kutsevil,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Management,

Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

MODERN PRINCIPLES OF ACTIVITY OF THE REPRESENTATIVE IN CASES OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: MANAGEMENT ASPECT

У статті проаналізований управлінський аспект діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, з'ясовано, що зазначений Уповноважений підпорядкований Міністру юстиції України та функціонує як посадова особа Міністерства юстиції України. Автором виокремленні основні функції Уповноваженого у справах Європейського суду

з прав людини, зокрема: представницька функція, інформаційно-комунікативна, аналітична, координаційна, організаційна та ін. Автором звернуто увагу на освітню функцію, зокрема: формування пропозицій щодо забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду з прав людини для осіб, професійна діяльність яких пов'язана із зазначеними документами. На нашу думку, доцільно ввести відповідну освітню складову до всіх освітньо-професійних програм підготовки юристів щодо практики Європейського суду з прав людини, основних положень Конвенції з прав людини, а також формування правової культури з метою дотримання Конвенції. Зазначена освітня складова має містити як теоретичні знання так і практичні пропозиції, розуміння молоді ролі Європейського суду з прав людини.

Зазначено, що у чинних нормативно-правових актах нечітко сформовані професійні вимоги (вони занадто загальні) до особи, яка обіймає посаду Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Запропоновано, серед основних вимог передбачити, зокрема: не лише роботу у галузі права, а й роботу у системі судової влади, у тому числі на посадах суддів або в системі виконання судових рішень на посадах виконавців, що надає можливість Уповноваженому розуміти механізми прийняття та виконання судових рішень, проблеми, з якими зіштовхуються особи під час судового засідання та виконання судових рішень. Водночас, слід передбачити комп'ютерне тестування на знання Європейського законодавства, етапів та механізмів діяльності Європейського суду з прав людини, основних засад механізму забезпечення Конвенції з прав людини, а також практики виконання Україною протягом певного часу рішень Європейського суду з прав людини.

Таким чином, потребує удосконалення переліку основних професійних вимог до Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, а також врегулювання етапів відбору, оцінювання діяльності, тестування Уповноваженого, крім того, на нашу думку, слід трансформувати посаду Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини.

The article analyzes the managerial aspect of the activities of the European Court of Human Rights Commissioner. The author found out that the specified Commissioner is subordinate to the Minister of Justice of Ukraine and functions as an official of the Ministry of Justice of Ukraine. The author singles out the main functions of the Commissioner in the cases of the European Court of Human Rights, in particular: representative, informational and communicative, analytical, coordination, organizational, etc. functions. The author drew attention to the educational function, in particular: the formation of proposals for providing professional training on the study of the Convention and the practice of the European Court of Human Rights for persons whose professional activity is related to the specified documents. In our opinion, it is advisable to introduce an appropriate educational component to all educational and professional training programs for lawyers regarding the practice of the European Court of Human Rights, the main provisions of the Convention on Human Rights, as well as the formation of a legal culture in order to comply with the Convention. The specified educational component should contain both theoretical knowledge and practical suggestions, understanding of the role of the European Court of Human Rights among young people.

The article states that the professional requirements (they are too general) for the person holding the position of Commissioner for the European Court of Human Rights are not clearly defined in the current legal acts. The author proposed, among the main requirements, to provide, in particular: not only work in the field of law, but also work in the judicial system, including in the positions of judges or in the system of execution of court decisions in the positions of executors, which enables the Commissioner to understand the mechanisms of acceptance and execution court decisions, problems faced by individuals during the court session and execution of court decisions. At the same time, computer testing should be provided for knowledge of European legislation, the stages and mechanisms of the European Court of Human Rights, the basic principles of the mechanism for ensuring the Convention on Human Rights, as well as the practice of Ukraine's implementation of decisions of the European Court of Human Rights over a certain period of time.

Thus, it is necessary to improve the list of basic professional requirements for the Ombudsman of the European Court of Human Rights, as well as to regulate the stages of selection, performance evaluation, testing of the Commissioner, in addition, in our opinion, the position of the Commissioner of the European Court of Human Rights should be transformed.

Ключові слова: *Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод та протоколи до неї, Європейський суд з прав людини, рішення Європейського суду з прав людини, Рада Європи, механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини, Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, механізм державного управління, національний інститут з прав людини, заходи загального характеру, додаткові заходи індивідуального характеру, права людини, основоположні свободи, суб'єкти державного управління.*

Keywords: *Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocols to it, European Court of Human Rights, decisions of the European Court of Human Rights, Council of Europe, mechanism of implementation of decisions of the European Court of Human Rights, Commissioner for the Affairs of the European Court of Human Rights, mechanism of state administration, national human rights institute, measures of a general nature, additional measures of an individual nature, human rights, fundamental freedoms, subjects of state administration.*

Постановка проблеми. Права людини – це сфера суспільних відносин, яка вимагає не тільки міжнародно-правового регулювання, а й державно-правового. Відповідно, поряд із національними механізмами захисту прав людини формуються та функціонують міжнародні. Важливо розуміти, що ефективність універсальних та регіональних механізмів кардинально відрізняється. Універсальні зазвичай задають загальний формат взаємодії з питань захисту прав людини, тоді як регіональні, об'єднуючи держави, які

мають спільні економіко-політичні інтереси, дозволяють більш ефективно захищати права та основні свободи людини.

Одним з основних аспектів забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини, професійного представництва у питання роз'яснення та аналізу проблем забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини відіграє Міністерство юстиції України через діяльність Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Від професійності, компетентності, обізнаності, комунікативних здібностей, якості діяльності цієї державної інституції залежить не лише швидке та ефективно виконання рішень Європейського суду, а й формування позитивного міжнародного іміджу нашої держави щодо забезпечення прав людини, адже це основні та важливі права, які гарантують всі демократичні суспільства.

Тому, на сьогодні виникла обґрунтована необхідність проаналізувати сучасні засади діяльності та роль Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, визначити пріоритети удосконалення даної інституції з урахуванням сучасних викликів та небезпек.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Слід зазначити, що на сьогодні існують лише фрагментарні дослідження основних засад діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Так, С. Тюрін аналізує місце Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини та його представників у системі органів юстиції України [1]. В. Завгородній розглядає органи державної виконавчої влади як суб'єкти виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні [2].

Водночас, проблеми механізмів забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні, аналіз окремих аспектів рішень Європейського суду з прав людини основних засад впровадження європейських стандартів розробки й прийняття та виконання адміністративних актів, проблем систематичного невиконання рішень європейського суду з прав людини, наслідки невиконання рішень

Європейського суду з прав людини, основні етапи виконання рішень Європейського суду з прав людини та ін. аналізують: Л. Ануфрієв, Н. Блажівська, В. Ведькал, Б. Зимненко, Г. Зубенко, Г. Ігнатенко, Н. Камінська, В. Кононенка, К. Корнієнкова, У. Коруц, Н. Косяк, О. Мілієнко, О. Прокопенко, О. Рабцевич, Е. Трегубова та ін. Разом з тим, відсутні системні дослідження управлінського аспекту діяльності Уповноваженого у справах європейського суду з прав людини.

Метою дослідження є системний аналіз управлінського аспекту діяльності Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Виклад матеріалу.

На думку У. Коруц, виконання Україною судових рішень є важливою гарантією забезпечення права на справедливий судовий розгляд. Втім, відсутність належного виконання визнається Європейським судом з прав людини порушенням Європейської конвенції. Слід зазначити, що однією з найбільших перешкод реалізації зазначеного права є невиконання судових рішень, оскільки останніми роками проблема невиконання Україною рішень Європейського суду з прав людини загострюється, що є викликом усій системі захисту прав людини і основоположних свобод, побудованій на основі Конвенції [3].

Інститут Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини на сучасному етапі становлення демократичних інститутів у всьому світі є невід'ємною частиною системи захисту прав людини. Україна відноситься до тих країн, в яких відбувається посилення дієздатності цього інституту, вживаються заходи до підвищення його ефективності, при цьому враховується як досвід інших країн, так і думки фахівців правозахисників, науковців, громадських та профспілкових організацій та інших зацікавлених суб'єктів.

Функції органу, відповідального за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання його рішень відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р.

№ 784 «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», покладено на Міністерство юстиції. Відповідно до зазначеної постанови представництво України в Європейському суді з прав людини в разі розгляду питань дотримання нею Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та звітування про хід виконання рішень Європейського суду з прав людини в справах проти України здійснюється в установленому порядку Міністерством юстиції через Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, якого призначає на посаду та звільняє з посади Кабінет Міністрів України за поданням Міністра юстиції [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини є посадовою особою Міністерства юстиції, на яку покладено повноваження щодо здійснення представництва України в Європейському суді з прав людини під час розгляду справ про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, координації виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Суду [4].

Таким чином, Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини перебуває у складі Міністерства юстиції України і на нього поширюється чинність нормативно-правових документів, які врегульовують діяльність працівників Міністерства юстиції України, тобто державних службовців.

Оскільки у процесі виконання рішення Європейського суду з прав людини задіяні одразу три інституції – Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, державна виконавча служба та держказначейство, проблеми у взаємодії цих органів нерідко спричиняють бюрократизацію виконавчого процесу та порушення встановлених законом строків виконання, які до речі, є теж доволі тривалими. Так, законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав

людини» встановлюється місячний строк, після набуття рішенням законної сили, на відкриття виконавчого провадження, ще місяць дається на подання до Держказначейства Уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини постанови про відкриття відповідного виконавчого провадження і ще місяць загалом надається на здійсненні відповідних виплат що зазначені як сатисфакція у відповідному рішенні справах Європейського суду з прав людини [5].

Роль Уповноваженого визначається його основними завданнями, зокрема: здійснення представництва України в Європейському суді з прав людини під час розгляду справ про порушення нею Конвенції, справ за заявами України стосовно порушення Конвенції іншими Договірними Сторонами, а також як третьої сторони під час розгляду справ за заявами громадян України або юридичних осіб - резидентів України проти інших Договірних Сторін; координація роботи, пов'язаної з підготовкою матеріалів для розгляду справ у Суді та виконанням його рішень, співпраця з цією метою з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями; інформування Комітету міністрів Ради Європи в установленому ним порядку про хід виконання Україною рішень Суду у справах, в яких Україна є стороною; аналіз обставин, що призвели до порушення Конвенції, та розроблення пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих на усунення недоліків системного характеру, констатованих у рішеннях Суду та ін. [4].

Крім того, у Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачені ще інші функції Органу представництва, зокрема: засвідчення автентичності перекладу повних текстів Рішень Європейського суду з прав людини; алгоритм дій щодо вжиття заходів загального характеру; алгоритм дій щодо вжиття додаткових заходів індивідуального характеру; алгоритм дій в частині виплати відшкодування та ін. [5].

До основних етапів дії Органу представництва щодо вжиття заходів загального характеру належить, зокрема: щокварталу підготовка та направлення до Кабінету Міністрів України подання щодо вжиття заходів загального характеру. Подання включає пропозиції щодо вирішення зазначеної в Рішенні системної проблеми та усунення її першопричини, зокрема: а) аналіз обставин, що призвели до порушення Конвенції; пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства; пропозиції щодо внесення змін до адміністративної практики; пропозиції для врахування під час підготовки законопроектів; пропозиції щодо забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду з прав людини для суддів, прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи та ін. [5].

Одночасно з поданням Орган представництва готує та надсилає до Апарату Верховної Ради України пропозиції для врахування під час підготовки законопроектів [5].

Важливою складовою виконання рішень Європейського суду з прав людини є застосування заходів загального характеру, під якими слід розуміти заходи, що вживаються з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, порушення яких встановлене Рішенням, забезпечення усунення недоліків системного характеру, що лежать в основі виявленого Судом порушення, а також усунення підстави для надходження до Суду заяв проти України, спричинених проблемою, яка вже була предметом розгляду в Суді. Важливість реалізації цих заходів обумовлена тим, що більш ніж у 60 відсотків заяв, що надходять до Європейського суду з прав людини йдеться про порушення, що повторюються систематично. Такими порушеннями найчастіше залишаються невиконання або тривале виконання рішень національних судів; надмірна тривалість проваджень у справах, що

розглядаються судом; тривале та неефективне розслідування обставин смерті осіб; жорстоке поводження з особами, які перебувають у місцях досудового тримання осіб під вартою або в місцях виконання покарань тощо [6].

Виконання заходів загального характеру розпочинається із щоквартального подання Уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини щодо вжиття заходів загального характеру, яке полягає у дослідженні нормативної бази та обставин що спричинили порушення конвенційних норм, а також у наданні пропозицій щодо усунення відповідних нормативних недоліків [7].

Тому виникає природне запитання, що роль Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини полягає не лише у представницькій функції та функції виконання рішень Європейського суду, а й у формуванні аналітичних документів, спрямованих на виокремлення та систематизацію проблем, які виникають у практиці реалізації рішень Європейського суду та формувати пропозиції щодо удосконалення національного механізму виконання рішень, удосконалення системи прийняття рішень, питань виконання рішень національних судів тощо. Цей документ має формуватися раз на місяць, оприлюднюватися та братися до виконання органами державної влади. Таким чином, ще однією важливою функцією Уповноваженого є інформаційно-комунікаційна функція щодо формування дієвої та злагодженої співпраці з органами державної влади, у тому числі з Парламентом України.

Однією з важливих функцій Уповноваженого у справах Європейського суду є формування пропозицій щодо забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду з прав людини для осіб, професійна діяльність яких пов'язана із зазначеними документами. Водночас, на нашу думку, доцільно ввести відповідну освітню складову до всіх освітньо-професійних програм підготовки юристів щодо практики Європейського суду з прав людини, основних положень Конвенції з прав людини, а також формування правової культури з метою дотримання

Конвенції. Зазначена освітня складова має містити як теоретичні знання так і практичні пропозиції, розуміння молоді ролі Європейського суду з прав людини.

Водночас, функції щодо комунікації Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини здійснюється через Міністра юстиції України, це логічно, якщо брати до уваги те, що ця інституція створена та курується Міністерством юстиції України. Однак, як пропозиція може бути створений інститут уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини при Верховній Раді України, що надасть можливості збільшити вагу аналітичних документів та подання певних пропозицій органам державної влади, крім того, це скоротить термін подання певних пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства до Парламенту України, можливо покращить співпрацю з міжнародними організаціями, продемонструє міжнародним партнерам важливість та пріоритетність прав людини у нашій країні.

Разом з тим, можливо переглянути функції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та запропонували створення такої інституції, яка б не лише здійснювала парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, а й охоплювала функції з представництва та виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Зазначені функції Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини важливі, особливо під час підготовки звернень громадян України до Європейського суду з прав людини щодо порушення Конвенції росією, її військовослужбовцями та керівниками російської держави. Водночас, виникає природне запитання щодо професійної підготовки зазначеної Уповноваженої особи у справах Європейського суду з прав людини. Адже для того, щоб були ключовою інституцією для підготовки судових справ необхідні спеціальні знання Європейського законодавства, досвід підготовки позовних заяв із формуванням відповідної доказом бази, яка не викликає сумнівів тощо.

У зв'язку з наведеним вище слід проаналізувати професійний відбір Уповноваженого у справах Європейського суду, основні вимоги, які пред'являються до цієї посадовою особи.

Відповідно до пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784 «Про заходи щодо реалізації Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини призначає на посаду та звільняє з посади Кабінет Міністрів України за поданням Міністра юстиції [4].

Кваліфікаційні вимоги до кандидата на посаду Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини є мінімальні, зокрема, Уповноваженою особою призначається особа, яка є громадянином України, має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менш як три роки, володіє однією з офіційних мов Ради Європи [4]. На нашу думку, зазначені вимоги не дають можливості професійно підійти до відбору Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Так, доцільно серед основних вимог передбачити, зокрема: не лише роботу у галузі права, а й роботу у системі судової влади, у тому числі на посадах суддів або в системі виконання судових рішень на посадах виконавців, що надає можливість Уповноваженому розуміти механізми прийняття та виконання судових рішень, проблеми, з якими зіштовхуються особи під час судового засідання та виконання судових рішень. Водночас, слід передбачити комп'ютерне тестування на знання Європейського законодавства, етапів та механізмів діяльності Європейського суду з прав людини, основних засад механізму забезпечення Конвенції з прав людини, а також практики виконання Україною протягом певного часу рішень Європейського суду з прав людини.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що чинними нормативно-правовими документами визначені основні функції, завдання Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, водночас

дуже обмежено визначений порядок призначення цієї посадовою особи, а також визначені загальні професійні вимоги до кандидатів на призначення на цю посаду.

Висновки. Виконання рішень Європейського суду з прав людини є важливим аспектом системи Конвенції з прав людини. Конвенція сьогодні є одним з наріжних каменів європейської політичної системи саме завдяки тому, що виконання кожного рішення, в якому будь-яка з держав була визнана порушником Конвенції з прав людини, перебуває під пильним та систематичним наглядом інших держав в особі їхніх представників у Комітеті міністрів Ради Європи.

В Україні діє спеціальна створена державна інституція – Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, який підпорядкований Міністру юстиції України, функції якого передбачено чинними нормативно-правовими документами, серед зазначених функцій: представницька функція, інформаційно-комунікативна, аналітична, координаційна, організаційна та ін. Водночас, у чинних нормативно-правових актах нечітко сформовані професійні вимоги (вони занадто загальні) до особи, яка обіймає посаду Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Тому, потребує удосконалення переліку основних професійних вимог до Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, а також врегулювання етапів відбору, оцінювання діяльності, тестування Уповноваженого, а також на нашу думку, слід трансформувати посаду Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини.

Література

1. Тюрін С.Є. Місце Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини та його представників у системі органів юстиції України. *Наше право*. 2013. № 7. С. 59-65.

2. Завгородній В. А. Органи державної виконавчої влади як суб'єкти виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 48. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3009/Zavgorodn.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Коруц У. З. Окремі питання виконання рішень Європейського суду з прав людини. *Актуальні проблеми правознавства.* 2017. Випуск 1 (2). С. 5-9.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784 «Про заходи щодо реалізації Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF#Text>

5. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

6. Зубенко Г. В. Заходи загального характеру як складова виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини: деякі питання застосування. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО».* 2018. Випуск 25. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/download/11907/11275/>

7. Власенко В. Резолюція ПАРЄ: За невиконання рішень Європейського суду можуть виключити з Ради Європи. URL: <http://surl.li/nqix>

References

1. Tiurin, S.Ie. (2013), «The position of the Government Commissioner in the cases of the European Court of Human Rights and his representatives in the system of justice bodies of Ukraine», *Nashe pravo.* vol. 7, pp. 59-65.

2. Zavhorodnii, V. A. (2013), «Bodies of state executive power as subjects of execution of decisions of the European Court of Human Rights in Ukraine», *Aktualni problemy polityky,* vol. 48, available at: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3009/Zavgorodn.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 27 Mar.2023).

3. Koruts, U. Z. (2017), «Separate issues of implementation of decisions of the European Court of Human Rights», *Aktualni problemy pravoznavstva*, vol. 1 (2), pp. 5-9.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), Resolution “On measures to implement the Law of Ukraine “On the Implementation of Decisions and Application of Practice of the European Court of Human Rights”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF#Text> (Accessed 25 Mar.2023).
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2006), The Law of Ukraine "On the Implementation of Decisions and Application of the Practice of the European Court of Human Rights", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (Accessed 25 Mar.2023).
6. Zubenko, H. V. (2018), «Measures of a general nature as a component of Ukraine's implementation of decisions of the European Court of Human Rights: some issues of application», *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina Seriia «PRAVO»*, vol. 25, available at: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/download/11907/11275/> (Accessed 25 Mar.2023).
7. Vlasenko, V. (2015), “PACE Resolution: Failure to comply with the decisions of the European Court may result in expulsion from the Council of Europe”, available at: <http://surl.li/nqix> (Accessed 23 Mar.2023).

Стаття надійшла до редакції 28.03.2023 р.